

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS SZERZŐI ISMERTETŐJE

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

Hadtudományi Doktori Iskola

Dr. Petruska Ferenc őrnagy

A HAZA SZOLGÁLATÁTÓL A KÖZ SZOLGÁLATÁIG

A katonai humán rekonverzió átfogó megközelítése

Doktori (PhD) értekezés

szerzői ismertetője

Budapest

2018

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM

(DR. PETRUSKA FERENC ŐRNAGY)

- A HAZA SZOLGÁLATÁTÓL A KÖZ SZOLGÁLATÁIG

A katonai humán rekonverzió átfogó megközelítése-
című doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetése

Témavezető:

Dr. habil. Krizbai János ny.
ezredes

a hadtudomány kandidátusa

Budapest

2018

Tudományos probléma

A vizsgálatom tárgya és fő kutatási problémám *a kiszolgált, feleslegessé vagy alkalmatlanná vált (a továbbiakban együtt: szolgálatukat befejező) katonák társadalmi visszailleszkedésének kérdése*. Ez olyan stratégiai kérdés, amelyre minden történelmi korban adekvát, komplex válaszokat kell adni. Kutatásom alapját jelentő tudományos probléma a válaszlehetőségek megvizsgálása a mai magyar társadalom és a Magyar Honvédség szempontjából. A kérdés összetett volta miatt kutatásom négy irányra koncentrál:

1. Az első probléma a humán rekonverzió, mint széleskörű visszaillesztési *intézményrendszer* tudományos és szabályozási szempontból vett fiatal voltából fakadó bizonytalanságok, szabályozási és intézményi töredékessége, valamint ezeknek az egyénre, a haderőre és a társadalomra gyakorolt hátrányos következményei. *Nem létezik a magyar jogrendszerben a humán rekonverziós ellátásra homogén szabályozás, hanem más juttatásokkal keverten az egyes ellátások¹ és eljárásrendjük² alacsonyabb szintű szabályzóiban töredékesen szerepelnek*. A humán rekonverziós tárgyú legfontosabb kutatások, publikációs tevékenységek az elméleti, történeti, szabályozási és a változó biztonsági környezetre vonatkozóan általában egy új vagy egyedi humán rekonverziós szabályozási vagy intézményi részterületet vagy problémát vizsgálnak, de átfogóan a jelenlegi intézményrendszert már nem. Ez tükrözi az intézményrendszer korlátait, hiányosságait, fragmentáltságát is, amelynek következménye, hogy a szolgálatukat befejező katonák társadalmi reintegrációja sem záródó rendszerben működik, ami kockázatokat rejthet magában, amelyek jelentkezhetnek mikro-, mezzo- és makroszinten. Makroszintű kockázatok alatt értem a teljes társadalmat és a tágabb védelmi szektort, mezzoszintű kockázatoknak tartom a haderő egészségét, illetve bizonyos haderőnemet, fegyvernemet vagy alakulatot fenyegető kockázatokat, illetve mikroszintű kockázatok alatt elsősorban a tovább támogatásra érdemes katonát, mint egyént, másodsorban a közvetlen hozzátartozókat, munkahelyi (szolgálati) közösséget sújtó kockázatokat.
2. Az előzőre épülve már a *fogalom* terén is vannak bizonytalanságok, értelmezést

---

¹Az egyes pénzbeli, természetbeni és szociális juttatásokról szóló 12/2013. (VIII. 15.) HM rendelet 16. § (1) bek.

² Az illetményekkel és illetményen kívüli juttatásokkal kapcsolatos egyes eljárási szabályokról 15/2015. (IV. 30.) HM utasítás 18. §

nehezítő hiányosságok, melyeket kutatásom során tervezem tisztázni.

3. Az előző kettőre épülve a fogalmi értelmezési zavarokból fakadóan a rekonverzió *alanyi körével* kapcsolatos bizonytalanságok is vannak. Az alanyi kör elhatárolásánál a magyar humán rekonverzióban az "önhiba" megléte vagy hiánya az arany szabály: az önhibán kívüli okból kiváltak jogosultak, az önhibából kiváltak pedig nem humán rekonverziós támogatásra. A döntési bizonytalanságok elkerülése érdekében a szolgálati törvény megfelelő jogszabályhelyeire való pontos hivatkozással³ szükséges meghatározni azokat a jogviszony megszűnési és megszüntetési eseteket, amelyek alanyai humán rekonverziós ellátásra jogosultak.
4. A negyedik irány a *társadalmi és igazgatási kérdésekre* koncentrál. A terület szisztematikus és átfogó vizsgálatának, valamint kezelésének fiatal volta, a társadalom és tudomány, illetve ezekkel együtt az ellátások dinamikus fejlődése, valamint a jóléti állammal szembeni magas szintű elvárások felvetik a rekonverziós intézményrendszer hiányosságait és indokolják annak fejlesztését.

A rekonverziós intézmények fejlesztési irányainak koncepcionális meghatározottsága körüli zavarok, különösen nemzetközi összefüggésben sok kérdést felvetnek. Kutatásaimmal a humán rekonverzió rendszerezett megértésére, valamint a fenti tudományos problémák megválaszolására töreksem.

Kutatás célkitűzései

Értekezésemmel egy katonai humán rekonverziós szabályozás és intézményrendszer kereteinek átfogó, a legfontosabb ellátásokat és problémákat érintő, tudományos igényű felvázolását céloztam. Célom a *rendszer szemléletű megközelítés, fogalmak tisztázása, jogelvek megfogalmazása és a rendszerbe illesztés kérdésének elemzése, javaslatok kidolgozása.*

Kutatómunkámmal az alábbi konkrét célkitűzéseim voltak:

---

³Erre példa a végkielégítés intézménye, ahol a Hjt. 71. § (1) bekezdése pontosan meghatározza, hogy arra jogosultak kizárólag a tiszti, altiszti állomány tagját a szolgálati viszonya 59. § (2) bekezdés b) pontja szerinti megszüntetése esetén, és a szerződéses tiszti, altiszti állomány tagját a szolgálati viszonya 59. § (1) bekezdés d) pontja szerinti megszűnése esetén, kivéve, ha megszakítás nélkül hivatásos állományba veszik.

1. Történelmi és nemzetközi kitekintéssel végzett kutatással bebizonyítani, hogy a kiszolgált, sőt általánosságban a szolgálatukat befejező katonák sorsának rendezése egyik fontos, sőt központi kérdése a hadseregeknek és az azokat fenntartó társadalmaknak is. Tehát központi, összkormányzati szintű lépések és intézkedések szükségesek a kérdés rendezéséhez.

2. A mai magyar viszonyrendszerbe illesztve *kidolgozni* és javaslatot tenni a humán rekonverzió szűkebb és tágabb fogalmára. A szűkebb értelmezés alatt a leszerelők civil munkaerőpiaci⁴ elhelyezése, a tágabb értelemben pedig minden támogatás értendő, amelyre egy leszerelő katonának szüksége lehet.

3. *Létszámelemzés és a jogértelmezés módszerével levezetni és igazolni*, hogy a humán rekonverziós ellátás tartalma változott, a hivatásos és szerződéses állományok és azon belül mindegyik állománycsoportnak egyaránt szüksége lehet rá. Ezen túl a mai viszonyok között értelmezve bemutassam az össztársadalmi érdekeket, illetve annak elmaradása, sikertelensége, elégtelensége esetén kockázatait.

4. *Kidolgozni és javaslatot tenni* a reintegrációs ellátásban részesítendőkhöz, azaz a humán rekonverzió alanyaira és a szükséges intézményi elemekre.

5. *Kidolgozni* a széleskörű hazai történelmi és átfogó nemzetközi szabályozásra és tapasztalatokra alapozva a hatékony humán rekonverzió követelményeit, tartalmát, összetevőit, azaz a humán rekonverziós intézményrendszer alapelemeit.

Az értekezés témáját az alábbiak szerint szűkítettem. A humán rekonverzió fent említett vonatkozásain túl - mivel azok későbbi kutatások tárgyát képezik vagy az értekezésem témájához nem tartoznak szorosan vagy más kutatások tárgyát képezik - értekezésemben *nem, esetleg csupán részben érintem* a következő területeket:

- a) rendészeti szervezetek humán rekonverziós intézményrendszerének összehasonlító elemzése;
- b) a katonai pályát elhagyók fizikai és mentális sérülései és azok kezelése;
- c) a katonai pályát elhagyók felkészítésének módszertana;

---

⁴ Az üres és megpályázható állásokat a HR szakirodalom két csoportra bontja - a nyílt munkaerőpiacon és a zárt munkaerőpiacon található munkakörökre. Az előbbi a nyilvánosan meghirdetett pozíciók, utóbbi pedig a nyilvánosan meg nem hirdettek. Az általam alkalmazott civil munkaerőpiac fogalma alatt a nyílt és zárt munkaerőpiacon kizárólag a civil (polgári) foglalkoztatók által meghirdetett munkaköröket értem.

d) a pályaelhagyás lélektani hatásainak részletes vizsgálata.

Kutatásaimat 2018. július 1-jén zártam le, értekezésem az akkor hatályos szabályzókat tükrözi, így értelemszerűen nem tartalmazza az azt követő módosításokat.

Értekezés szerkezete

Értekezésemet úgy építettem fel, hogy azzal egy korszerű magyar humán rekonverziós intézményrendszer szükségességét bizonyítsam, miközben a leszerelőről a magyar haderő történetében évszázadokon át a hatékony gondoskodást részletesen bemutattam, valamint a külföldi haderők jelenleg hatályos humán rekonverziós intézményrendszerének hathatós és szükséges kulcselemeit is kiemeltem.

Az első fejezetben vizsgálom az intézmény, a jogintézmény és az intézményesítés, jogintézmény általános, illetve a humán rekonverzió intézményének speciális összetevőit, valamint a rekonverzió fogalmát és általános elméletét.

A második fejezetben a humán rekonverzió nemzetközi történetét egészen napjainkig mutatom be és azokat értékelem is. E fejezetben az kívánom bemutatni, hogy a leszerelő katonák gondjait már évezredek óta a katonai, majd a politikai vezetés milyen eszközökkel kívánta orvosolni.

A harmadik fejezetben a magyar humán rekonverzió három évszázados történetét kívánom részletesen, egészen napjainkig bemutatni. A fejezetben azt kívánom érzékeltetni, hogy a magyar haderő történelmében évszázadokon át milyen széleskörű és hatékony szabályozás támogatta a leszerelőket, a hadirokkantakat, házastársaikat és gyermekeiket is.

A negyedik fejezetben a jelenlegi tizenhárom legnagyobb és legmodernebb hadsereg humán rekonverziós szabályozását elemzem. Ezen haderők humán rekonverziós intézményrendszeréből a hasznos és szükséges elemeket kívánom kiemelni, illetve a legfontosabb tapasztalatokat és problémákat, valamint megoldásokat bemutatni.

Az ötödik fejezetet kizárólag az Amerikai Egyesült Államok humán rekonverziós szabályozásának és intézményeinek bemutatására szántam, amely jelenleg összkormányzati, sőt állami szinten gondoskodik a leszerelő katonákról.

A hatodik fejezetben a humán rekonverzió hiányának mikro-, mezo- és makroszintű kockázatait vizsgálom.

A hetedik fejezet a magyar katonák jövőképevel, terveivel és humán rekonverziós elvárásaival foglalkozik.

A nyolcadik fejezetben összegzem következtetéseim, amelyek segítségével és azokra alapozva részletes javaslatokat teszek a humán rekonverzió új fogalmára, alanyi körére, intézményesítésére és szabályozási elveire, valamint egyéb alapelemeire.

Hipotézisek

Az értekezésben az alábbi **hipotéziseket** állítom fel:

1. A területi államok több ezer éves, visszatérő társadalmi problémája a haderejükből kivált katonák sorsának megfelelő rendezése és ennek történelmi koronként megvannak a maguk sajátosságai.
2. A NATO tagállamok holisztikus humán rekonverziós intézményrendszert működtetnek.
3. A magyar katonai humán rekonverzió fogalmi és tartalmi elemei csak részben vannak kidolgozva és a munkaerőpiaci visszailleszkedésre korlátozódnak, ezért hatékonyságuk jelentősen korlátozott.
4. Kizárólag a humán rekonverzió tudományos és rendszerszemléletű megközelítése, valamint megújítása lehet egy összkormányzati fejlesztés alapja⁵.
5. A magyar katonák elvárják a társadalomtól visszailleszkedésük támogatását és ezért hajlandók szolgálati kötelmeiken túli áldozatokat is hozni.
6. Az intézményesülés és rekonverzió fogalomkörébe definiált kérdések csupán fragmentáltan váltak tartalmi (leginkább jogszabályi és kapcsolódó cselekvési) és

---

⁵ A későbbi fejezetek jogtörténeti elemzései rámutatnak, hogy az egy évszázaddal ezelőtti magyar honvédelmi törvény részletesen szabályozta és több elemében is intézményesítette a szolgálatukat befejező katonák - hangsúlyosan az altisztek, később a legénység - társadalmi visszailleszkedésének kérdését és ezt az utat követi a hatályos amerikai és brit szabályozás is. E hipotézisemmel azt kívántam rövid formában kifejezni, hogy kizárólag egy tudományos mélységgel és módszerekkel megfogalmazott és rendszerszemlélettel felépített humán rekonverziós intézményrendszert célszerű és érdemes összkormányzati szinten fejleszteni.

értékdimenziókban a Magyar Honvédség működésének részévé.

Kutatási módszerek

A téma feldolgozását a kérdés jellegéből kiindulva alapvetően a dokumentumelemzés módszerével, jogszabály-elemzésekkel, valamint empirikus kutatások másodelemzésével végeztem.

Kutatásaim során a rekonverzió témájából, valamint annak tudományos feldolgozottságának mértékéből adódóan, elsősorban az indukció, valamint az analógia eszközt alkalmazva az alábbi módszerekkel dolgoztam:

1. *Tanulmányoztam* a témával kapcsolatos fellelhető hazai és külföldi írott és elektronikus szakirodalmat, a vonatkozó törvényeket és egyéb jogszabályokat, közjogi szervezetszabályozó eszközöket, intézkedéseket, rekonverziós pályázati kiírásokat.

2. *Elemeztem* és értékeltem a külföldi és hazai jogi szabályozást, rekonverziós intézményeket és tapasztalatokat, amelynek során humán szakemberekkel interjúkat készítettem, valamint feldolgoztam két kapcsolódó doktori értekezést.

3. *Részt vettem* humán rekonverziós témájú előadásokon és felhasználtam azok javaslatait, tapasztalatait, ajánlásait.

4. *Szelektáltam* azokat a rekonverziós módszereket és szabályozást, amelyeket a hazai szabályozás során már alkalmaztak, de még napjainkban is eleget tesznek az új kihívásoknak és a kialakítandó hatékonyabb új intézményrendszerbe is adaptálhatók.

5. *Feltártam* a humán rekonverzió régi és új intézményeit, szabályozását, módszereit, illetve elemeztem néhány NATO, Európai Unió tagállam és az unión kívüli ország humán rekonverziós szabályozását és intézményrendszerét, valamint meghatároztam az adaptálható területeket és jogintézményeket.

6. *Feltártam és feldolgoztam* a legfontosabb hatályos nemzetközi humán rekonverziós szabályozást és tapasztalatokat.

7. *Megvizsgáltam* az elmúlt három évtized, azaz a rendszerváltás utáni időszak humán rekonverziós időszakát és elemeztem kudarcainak okait.

Összegzett következtetések

A katonák társadalomba visszailleszkedésének kérdése egyidős a hadsereggel. A szolgálattal és háborúskodással együtt járó terhek, lelki és fizikai sérülések ugyanis képtelenné teszik a katonákat az élethosszig tartó szolgálatra. A katonák nem kellően körültekintő elbocsátása mindig is óriási társadalmi kockázatot jelentett, amelyet minden felelősen gondolkodó politikai, illetve katonai vezető igyekezett megelőzni.

A haderő tagjai évezredekken át olyan férfiak lehettek, akik megfelelő vagyonnal rendelkeztek saját felszerelésükhöz és ellátásukhoz, majd a leszerelést követően ez a vagyon és a háborúskodás során megszerzett értékek biztosították az eltartásukat békeidőben. Már az ókori római köztársaságában elvált egymástól a vagyon és a katonáskodáshoz való jog, de különösen a XIX. századtól a hadsereg vezetésében is megjelentek olyanok, akiknek nem volt vagyonuk, csupán katonai illetményük, napjaink önkéntes haderőiben pedig a teljes személy állomány a katonai pályához kapcsolódó jövedelemből (illetményből) él.

Az általánosan hosszabb aktív pálya, évtizedekkel emelkedő nyugdíjkorhatár, a hadseregek széles körben megnövekedett szerepvállalása haderőnemtől és állománycsoporttól függetlenül is felveti - mentális, fizikai megfáradás, valamint egészségkárosodás okán - a leszerelés, illetve a pályaváltás kérdését, ezáltal a teljes katona állománynál felmerül a humán rekonverzió igénye. A modern társadalmak hadseregei, illetve a NATO tagországok esetében is elmondható, hogy ez nemzetközileg is nagy a kihívás, hiszen átfogó humán rekonverziós intézményrendszer és ezáltal érdemi tapasztalatok is csak kevés NATO tagországban (USA, Nagy-Britannia, Kanada, stb.) állnak rendelkezésre.

A NATO tagállamai, köztük Magyarország is a sorkötelezettség békeidejű felfüggesztésével, azaz az önkéntes elv dominánssá válásával, a bipoláris világrend megszűnte után szembesült. Az áttérés időszakát nehezítette egy évekig tartó nagyarányú létszámcsökkentés, struktúraváltás, valamint többtízezer leszerelő hivatásos katona sorsának rendezése. Ezek adtak némi humán rekonverziós tapasztalatot úgy hazai, mint nemzetközi vonatkozásban. Térségünkben a civil munkaadók ez időszakban tanácstalanok voltak, hogy a különböző polgári munkahelyeken mit kezdhetnének és milyen munkakörben foglalkoztathatnák a volt katonákat, de a leszerelők is alulértékelték önmagukat, mivel gyakran nem jelentkeztek olyan feladatokra, amelyet vélelmezhetően el tudtak volna látni. Ezért sok támogatási lehetőséget a személyi állomány nem vett igénybe. Egy válságos helyzet alakult ki és a tömeges leszerelés problémáját tetézte egy súlyos gazdasági válság a volt szocialista

országokban annak munkaerőpiacra ható nyomásával. A hadseregek vezetése és a leszerelők is olyan utakat választottak, amely mindkét fél részéről jelentős ellentmondásokat jelentettek. Nagyösszegű elhelyezkedést segítő állami támogatásokat gyakorta nem vagy csak töredékében tudták felhasználni, számos értékes katona szakember „menekült” a biztosnak tűnő kordedvezményes nyugdíjba. Sem a honvédség, sem a leszerelők nem tudtak távlatilag sem megfelelő alternatívákat találni, amelynek egyik oka az volt, hogy nem volt megfelelő a hadseregből való kilépést szolgáló intézményesített humán rekonverziós ellátás.

A kitűzött kutatási probléma megoldása érdekében áttekintettem a téma hazai és nemzetközi történelmét, jogtörténetét és jelenlegi helyzetét. A kutatómunka végrehajtásához választott kutatási módszerek, jogtörténeti munka, jogszabáyelemzések és kutatások másodelemzése lehetővé tették a rekonverzió intézményének átfogó megismerését, az eszközök, módszerek és eredmények között lévő összefüggések feltárását és a kitűzött célok elérését.

Értekezésemben vizsgáltam az intézmény, jogintézmény és az intézményesítés fogalmát és általános elméletét, valamint a humán rekonverzió holisztikus megközelítését. Bemutattam a rekonverzió és a humán rekonverzió fogalmának megszületését és fejlődését. Külön ismertettem és felhívtam a figyelmet a humán rekonverzió hiányának makro-, mezo- és mikroszintű kockázataira. A humán rekonverzió nemzetközi történetét egészen napjainkig áttekintettem, az egyes alkalmazott eljárásokat értékeltem. Ezzel azt kívántam bemutatni, hogy a leszerelő katonák gondjait már évezredek óta a katonai, majd a politikai vezetés milyen eszközökkel kívánta orvosolni. A magyar humán rekonverzió három évszázados történetét jogtörténeti szempontból is részletesen bemutattam. Ezzel azt kívántam érzékeltetni, hogy a magyar haderő történelmében évszázadokon át több időszakban is volt intézményesült támogatás, széleskörű és hatékony szabályozás pártfogolta a leszerelőket, hadirokkantakat, házastársaikat és gyermekeiket.

A jelenlegi tizennégy legnagyobb és legmodernebb hadsereg humán rekonverziós szabályozását kifejezetten a mintakeresés szempontjából elemeztem. Ezen haderők humán rekonverziós intézményrendszeréből a hasznos és szükséges elemeket kívántam kiemelni, illetve e tapasztalatokat és problémákat bemutatni.

Áttekintettem az önkéntes tartalékos rendszer humán rekonverziós szerepének lehetőségeit, amely foglalkoztatási és jogi értelemben a hivatásos és szerződéses szolgálati jogviszony mellett katonai szolgálati jogviszonynak minősül ugyan, de az előző két

jogviszonytól eltérően kisebb terhelésekkel jár és nem követel meg folyamatos szolgálatteljesítést. Egyik kiemelkedő humán rekonverziós szerepét abban látom, hogy a civil foglalkoztatási jogviszony fenntartása mellett lehetőséget teremt a katonai szolgálati jogviszony szinte valamennyi feladatkörének ellátására. A másik szerepe lehet, hogy az önkéntes tartalékos rendszer fenntartásában a katonai múlttal nem rendelkező civilek mellett a leszerelt katonák a jelenleginél is intenzívebb szerepet vállalnak. A jelenleg hatályos magyar szabályozásban a kutatási problémám jelenlegi jogi kereteit vizsgáltam, bemutattam annak részletszabályait, fejlődését, hiányosságait, fejlesztési lehetőségeit.

Ezek együttes eredményeként az alábbi összegzett következtetésekre jutottam, amelyek hozzásegítettek a rekonverzió elméleti és gyakorlati oldalának megismeréséhez, valamint különösen a gyakorlat számára is hasznosítható de lege ferenda szabályozási javaslatokhoz:

1. Történelmi és nemzetközi példák igazolják, hogy a humán rekonverzió a hadseregek személyi feltételrendszere biztosításában kulcskérdésnek minősül. Ugyanakkor a nemzetközi áttekintésből az is látható, hogy napjainkban még a legtöbb NATO tagországban sem kezelik stratégiai szemlélettel, komplex módon a kérdést. Megállapítottam ugyanakkor, hogy a modern társadalmi környezetben a rekonverzióval szemben nemzetközi szinten is új követelmények jelentek meg.
2. A jogalkotás a Magyar Honvédség történelmi rekonverziós gyökerei és a rendelkezésre álló nemzetközi példák ellenére, a rendszerváltást követő és képességvesztéseket is eredményező létszámcsökkentések ellenére adós maradt a leszerelő katonák civil szférába történő visszavezetésének hatásos és átfogó rekonverziós jogosultságok és eljárások intézményesített formában történő szabályozásával. Ennek okai részben objektívnek tekinthetők, hiszen meglehetősen bonyolult volt az átmeneti időszak.. A hazai lakosság körében évek óta ismét megvan a Magyar Honvédség iránti bizalom, ösztársadalmi elismerés, a támogató hozzáállás, amely lehetőséget ad az intézményi szabályozásra és intenzívebb anyagi támogatásra is.
3. Napjaink önkéntes haderőiben a teljes állomány a katonai pályához kapcsolódó jövedelemből él. Ezen túl az általánosan hosszabb aktív pálya, évtizedekkel emelkedő nyugdíjkorhatár a hivatásos, magasabb rendfokozatú állománycsoportoknál is felvetik az alkalmazhatóság (mentális, fizikális megfáradás, egészség) kérdését. *Tehát szinte a teljes személyi állománynál szükségképpen felmerül a pályaváltás igénye vagy lehetősége, valamint annak intézményesített támogatása.*

4. A humán rekonverzió nem csupán a szolgálatát befejező állomány problémája, hiszen több ország humán erőforrás-gazdálkodásában tetten érhető annak felismerése, hogy színvonala erőteljes hatást gyakorol az utánpótlásra, a toborzásra is, valamint a perspektivikus jövőkép, ezentúl fontos társadalmi érdek a haza védelmére elkötelezett állomány szolgálat végén visszasegítése a civil társadalomba.
5. Az elemzés során bemutattam, hogy a rekonverzió problémája holisztikus megközelítésben és összkormányzati szinten, egységes keretbe foglalva, teljesen intézményesítetten, jogszabályi háttérrel megerősítve, a kompetenciákat és felelősségeket megjelölve kezelhető.
6. Magyarország szempontjából vizsgálva a humán rekonverziót a magyar hadtörténelmi és nemzetközi társadalmi szabályzási példák bizonyítják, hogy a katonai, majd politikai vezetők a XVIII. századtól igyekeztek intézményi válaszokat is adni a haderőből kilépők sorsának rendezésére. Magyarországon a rendszerváltást követő nagyarányú létszámcsökkentéssel kapcsolatosan és az önkéntes haderőre áttérés során a stratégiai elvekben hangsúlyosan megjelent a kérdés, de nem történt meg a rekonverzió intézményesítése. A jelenlegi jogszabályi környezet nem felel meg az új, szélesebb körű kihívásoknak, ezért új irányokat kell kijelölni a jogalkotásnak.
7. Fontos lehetőségnek tekinthető a Kormány 2014-2020 közötti Közigazgatási- és Közszolgáltatás-fejlesztési Stratégiája, amely külön intézkedésként fogalmaz meg egy stratégiai szemléletű, kompetencia alapú, integráltan működtetett emberi erőforrás gazdálkodást és az átjárhatóságot, mobilitást biztosító közszolgálati életpálya kialakítását és az ezt szolgáló szabályozási háttérrel. Ennek érdekében ki kell alakítani a rekonverzió és átjárhatóság olyan rendszerét, amely átfogja a rekonverzióval foglalkozó kormányzati szervezetek, valamint az önkéntes civil szervezetek körét is. Ezen belül a közszolgálati átjárhatósághoz kapcsolódó szervezetrendszer kialakítása, valamint hatékonyabbá tétele stratégiai (KÖFOP stratégia 7.2.1.1) jelentőségű. E nevesített alpon belül célként jelenik meg, hogy a személyi állomány jogállására vonatkozó szabályozásnak az új közszolgálati életpálya-modell alapján történő felülvizsgálata ki kell, hogy egészüljön a fontosabb humánfunkciók ellátását meghatározó egyéb szabályok áttekintésével, racionalizálásával is. Az új életpálya-modell nagy hangsúlyt fektet a különböző hivatásrendek közötti és a hivatásrendeken belül a munkakörök közötti átjárhatóság biztosítására, valamint az egyénre szabott karriermenedzsmentre,

fejlesztésre. Ehhez kapcsolódóan feladattá vált munkakör alapú rendszer teljes körű kiépítése (KÖFOP stratégia 7.2.2.3) is és nevesített célként jelenik meg munkakörcsaládok és karrier utak kialakítása, az előmenetel és átjárhatóság feltételeinek megteremtése, valamint biztosítása.

8. Az Alaptörvény 45. cikkében deklarálja, hogy *„Magyarország fegyveres ereje a Magyar Honvédség. A Magyar Honvédség alapvető feladata Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme, nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása, valamint a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése.”* Ezzel összhangban a honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény preambuluma részletesen deklarálja, hogy *„az Alaptörvény 45. cikk (1) bekezdésében foglalt alapvető feladatok megvalósítása érdekében az állam a Magyar Honvédség tényleges szolgálatot teljesítő katonáitól tántoríthatatlan hűséget, hivatásukhoz méltó, példamutató magatartást, bátor helytállást, magas fokú készenléteket és fegyelmet követel. A honvédelem nemzeti ügyének elhivatott szolgálata, valamint a szövetségi kötelezettségek magas színvonalú teljesítése korszerű katonai ismeretek, képességek megszerzésére, és folyamatos fejlesztésére alapozható, továbbá kiszámítható életpályával biztosítható.”* A Magyar Honvédség humán erőforrás-gazdálkodásának ezért a toborzáson át, a szolgálat alatt folytatott tudatos és tervszerű felkészítésen és megtartáson keresztül, a szolgálatból való kilépés támogatását is magában kell foglalnia. A humán rekonverzió és a közszolgálati átjárhatóság Magyarországon ugyancsak toborzási kérdés is (lásd. 4. pont), hiszen a *legkiválóbb és képzettebb munkaerő eleve be sem vonul, ha nem biztosított az aktív szolgálat utáni jövője. A kvalifikált, valamint hosszú távon elkötelezett bevonulók hiányában pedig nincs professzionális Magyar Honvédség sem.*
9. A szervezeti szintű, munkaerőpiaci visszailleszkedést támogató rendszernek a szervezeti és az egyéni célok összehangolásával, kiszámíthatóan, megbízhatóan, átfogóan és az érintettek által is elfogadottan kell működnie. Elemzések alapján a történelmi és nemzetközi kitekintésből körvonalazható, hogy a rekonverziós stratégiának *holisztikus megközelítésben, több pillérre (képzés, szakképzés, lakhatás és rehabilitáció biztosítása, stb.) kell épülnie.* Átjárhatóság garanciális biztosítása is ide tartozik, amely azt jelenti, hogy az egykori katona karrierjét más közszolgálati jogviszony keretei között folytatja. Sokkal gazdaságosabb a volt közszolgálati jogviszonyhoz tartozó többletet megadni egy katonai körülmények között megedződött,

alávetési hajlandósággal rendelkező, fegyelemhez szokott volt katonának, mint egy frissen a közszolgálatba „csöppent” jelentkezőt a nulláról képezni. Ide tartozik a *munkaerőpiaci jogosultságok biztosítása*, amely magában foglalja az önfoglalkoztatás és az álláskereső támogatását, a munkaerőpiaci tanácsadást, munkaközvetítést, munkatanácsadást, álláskeresői és rehabilitációs tanácsadást, szükség szerint pszichológiai tanácsadást, *tartós vagy ideiglenes kiváltságok biztosítását*, mely jelenthet munkaerőpiaci védelmet (pl. a munkaadó rendes felmondással nem szüntetheti meg a munkajogviszonyt az első évben vagy a társadalombiztosítási kötelezettségeket az első évben átvállalja az állam). A kiváltságoknak egyensúlyban kell állnia a munkaadók terheivel, máskülönben ellentétes hatást váltanak ki, azaz a munkaerőpiaci védelem lesz az akadálya a leszereltek elhelyezkedésének. *Jövedelem biztosítása*, amely jelenleg leszerelési segély (szerződéses állomány) és végkielégítés (hivatásos állomány) formájában, egyszeri juttatásként jelenleg is működik. Ezek összegét minden esetben az ország gazdasági teherbíró képességéhez kell igazítani, valamint inflációkövetővé kell tenni. Az egyszeri juttatásokkal szemben az ideiglenes, de mégis folyamatos jövedelemszerzési lehetőségek biztosítása elsődleges.

10. Széleskörű nemzetközi kutatásom alapján egyértelműen megállapítottam, hogy csak azokban az államokban funkcionál hatékonyan a humán rekonverziós ellátás rendszere, ahol nem csak a védelmi tárca szintjén, hanem összkormányzati szinten működik. Az amerikai ellátórendszer például azért ilyen, mert összkormányzati szinten működik, emellett össztársadalmi támogatást élvez. Ez azt jelenti, hogy nem csupán a védelmi tárca (Department of Defence) és a Veteránügyi Minisztérium (Department of Veterans Affairs), hanem az Oktatásügyi Minisztérium (Department of Education) és az Egészségügyi Minisztérium (Department of Health and Human Services) is támogatja a társadalmi visszailleszkedést, sőt teljes értékű rekonverziós intézményrendszer elemnek tekintendők.
11. További következtetésem, hogy az intézményesített humán rekonverziós ellátások teljes köre (holisztikus megközelítés) elengedhetetlen.
12. Általános következtetésem, hogy a legkitűnőbb humán rekonverziós ellátó rendszer sem tud hatékonyan működni megfelelő léptékű költségvetés nélkül.
13. Egyik legfontosabb következtetésem, hogy a legfontosabb humán rekonverziós cél az újrafoglalkoztatás területén, hogy a leszerelő katona megfelelő egzisztenciát tudjon

kiépíteni és *képzettségének és tapasztalatainak megfelelő* munkahelyet találjon – akár közsférában, akár a versenyszférában. Ennek megfelelően a *tisztek vezetőként, az altisztek a közvetlen irányítóként vagy specialistaként, valamint a legénységi állomány tagjai a későbbiekben kezelőként, betanított munkásként* dolgozhassanak tovább. A sikeres rekonverzió tehát nem azt jelenti, hogy találjon bármilyen állást a leszerelt katona, hanem hogy *qualitásának megfelelőt*. Ellenkező esetben fennáll a "bújtatott" munkanélküliség veszélye és a munkavégzésre irányuló új jogviszony sem lesz tartós.

14. A fentiek eredményeként a Magyar Honvédség humán rekonverziós szabályozásának módosítását, valamint intézményrendszerének bővítését látom szükségesnek. Az ellátás intenzitásának elérendő minimumszintjeként a XIX. század második⁶ és a XX. század első felében⁷ működő magyar humán rekonverziós ellátás intenzitását - a jogállami követelményeknek megfelelő jelenlegi korszerű garanciákkal - látom indokoltnak.

A fentieket alapul véve arra *a legfontosabb következtetésre jutottam*, hogy a leszerelők ellátását holisztikus szemlélettel szükséges megközelíteni, amelyhez komplex és teljes körűen intézményesített humán rekonverziós intézményrendszerre volt és van jelenleg is szükség a stratégiai elvek, a szűk körű és eseti döntések, az ideiglenes humán ellátási csomagok és jogi szabályozások helyett. Ugyancsak elégtelen a humán rekonverziós ellátások egyes elemeinek (pl. munkaerőpiaci visszailleszkedés) kizárólagos fejlesztése és az ennek sikerességét is megalapozó ellátások (pl. rehabilitációs ellátás, állásinterjúra felkészítés vagy civil átképzés), illetve a társadalmi visszailleszkedés segítésének elhanyagolása, sőt háttérbe szorítása. Meggyőződésem, hogy széleskörű, tárcaközi szakmai előkészítésnek, összkormányzati döntési sorozatnak, valamint a széleskörű végrehajtást is szabályzó és kontrolláló, jogilag körülbástyázott intézményrendszer kell bevezetni. Nagyon fontos, hogy ennek nem csupán tárcaszintű, hanem szélesebb társadalmi, illetve kormányzati kontextusban kell megjelennie.

Új tudományos eredmények

Az értekezésben vázoltak alapján kutatásaim *új tudományos eredményeinek tartom a*

---

⁶ Különösen az 1868. évi XL. törvénycikk a véderőről, valamint az 1873. évi II. törvénycikk a kiszolgált altisztek alkalmazásáról fogalmaz meg fejlesztési szempontból is értékálló jogosítványokat.

⁷ Lásd a honvédség, vámőrség, folyamőrség és csendőrség kötelékében szolgálatot teljesített legénységi állományú egyéneknek a köz- és magánszolgálatban alkalmazásáról szóló 1931. évi III. törvénycikket.

következőket:

Az értekezésben vázoltak alapján kutatásaim *új tudományos eredményeinek tartom a következőket:*

1. Hazai jogtörténeti elemzéssel és nemzetközi intézmények bemutatásával bizonyítottam, hogy **összkormányzati szinten intézményesíteni kell** a szolgálatukat befejező katonák sorsának rendezését.

2. Bizonyítottam, hogy a humán rekonverzióra nem csak az érintett leszerelőknek (mikroszint) van szüksége, hanem érdeke a haderőnek (mezzoszint), sőt ez osztársadalmi (makroszint) érdek is, amelynek elmaradása, sikertelensége, illetve elégtelensége mindhárom szinten kockázattal jár.

3. Elsőként bizonyítottam, hogy a **rendszerátváltás utáni rekonverziós kudarcok oka** a szabályozás esetlegessége, parciális intézményesülése.

4. Elsőként dolgoztam ki a katonai humán **rekonverzió szűkebb és tágabb értelmezését és új, komplex tartalmát.**

5. Meghatároztam a **humán rekonverziós ellátás alanyi körét**, bizonyítva, hogy azt a teljes személyi állományra (valamennyi állománykategóriára és állománycsoportra) értelmezetten szükséges kidolgozni.

6. Széleskörű hazai történeti és átfogó nemzetközi szabályozásra, valamint tapasztalatokra alapozva elsőként dolgoztam ki a stratégiai és átfogó megközelítésű humán rekonverzió egzakt **intézményrendszerét** (elveit, követelményeit, tartalmát, összetevőit).

Ajánlások az értekezésnek a gyakorlatban történő felhasználására

Az értekezés vélelmezhetően ráirányítja a szakemberek, illetékes döntéshozók és vezetők figyelmét a Magyar Honvédség rekonverziós intézményrendszerének és szabályozásának hiányosságaira. Számos területet viszont a disszertáció terjedelme vagy témája miatt részben vagy egyáltalán nem tartalmaz. Ez elkerülhetetlen, hiszen a leszerelőkről való gondoskodás problémája annyira összetett, hogy valamennyi területe nem kezelhető szabályozási aspektusból, illetve nem oldható meg szabályozással, így azok további kutatást igényelnek. Ilyen többek között:

1. a katonai pályát elhagyók felkészítésének módszertana;
2. a pályaelhagyás lélektani hatásainak részletes vizsgálata.

A fenti kutatás és eredményei meggyőződésem szerint *több olyan kérdésre hívták fel a kutatók és jogalkotók, valamint szakemberek figyelmét is, amelyek megfelelő impulzust adnak a humán rekonverziós kutatásokhoz, illetve támogatják ezen vagy újabb eredmények gyakorlati megvalósítását.* Ezeknek a tudományos eredményeknek és kezdeményezéseknek át- és továbbgondolása, illetve szerencsés esetben részleges vagy teljes megvalósítása átütő javulást eredményezhet a Magyar Honvédség humán rekonverziós ellátásában.

E kutatásom jövőbeni folytatásával igyekszem a magyar katonák szolgálati pályafutásának méltó lezárásához és a civil életben való boldogulásukhoz, valamint a kettő közötti zökkenőmentes átmenethez hozzájárulni. Külön felhívom a figyelmet a rendkívül gazdag hatályos nemzetközi szabályozásra és szakirodalomra, amelyek kiváló alapját képezik a jövőbeni humán rekonverziós kutatásoknak.

A humán rekonverzió három évszázados hazai és több ezer éves külföldi történelme, szabályozása és ezek tapasztalatai, különös tekintettel a hatályos nemzetközi szabályozás eredményeire, határozottan megmutatják azokat a fejlesztési irányokat, amelyek egy átfogó és intézményesített magyar ellátási rendszer irányába mutatnak. A humán rekonverzió szabályozási kérdéseit kiemelve ugyan, de igyekeztem annak valamennyi releváns részletproblémáját és hátterét is bemutatni. Ezáltal akartam a haderőből való kiválás alapproblémája iránti elkötelezettséget és fókuszot fenntartani, valamint a leszerelés és a gondoskodás belső összefüggéseit a kutatásaim során nem elveszíteni. Ennek hiányában a leszerelés és a humán rekonverzió belső összefüggéseinek felismerése, valamint kizárólag a szabályozás és intézményesülés vizsgálata az értekezés gyakorlati felhasználhatóságát jelentősen csökkentették volna. Az értekezésben kidolgozott tény- és jogszabáyelemzések, valamint következtetések ennek következtében egységes rendszert alkotnak. A megszerzett kutatási eredmények és következtetések alapján *javaslom az értekezés felhasználását a következő folyamatokhoz:*

1. A humán rekonverziós ellátásban megítélésem szerint szemléletváltásra van szükség. Legelőször azt szükséges felismerni, hogy a haderőből kiválók ellátását holisztikus szemlélettel szükséges megközelíteni, amelyhez komplex és teljes körűen intézményesített humán rekonverziós intézményrendszerre van szükség a

stratégiai elvek, szűk körű és eseti döntések, ideiglenes humán ellátási csomagok és jogi szabályozások helyett. Ugyancsak elégtelen a humán rekonverziós ellátások egyes elemeinek (pl. munkaerőpiaci visszailleszkedés) kizárólagos fejlesztése és a munkaerőpiaci visszailleszkedés sikerességét megalapozó további támogatások (pl. rehabilitációs ellátás, mentális kezelés, állásinterjúra felkészítés vagy civil átképzés), illetve a társadalmi visszailleszkedés segítésének és egyéb aspektusainak negligálása, esetleg háttérbe szorítása. Meggyőződésem, hogy széleskörű, tárcaközi szakmai előkészítésnek, összkormányzati döntéssorozatnak, valamint a széleskörű végrehajtást is szabályzó és kontrolláló, jogilag körülbástyázott intézményrendszer kell bevezetni és fontosnak tartom, hogy ennek nem csupán tárcaszintű, hanem szélesebb társadalmi, illetve kormányzati kontextusban kell megjelenie.

2. A humán rekonverziós intézményrendszer működését folyamatosan monitorozni és ennek eredményeként a humán rekonverziós ellátásban jogszabály-módosításokat kezdeményezni szükséges, valamint a korrekciós lépéseket haladéktalanul meg kell tenni.
3. Kiemelt feladat a folyamatos munkaerőpiaci kutatások megkezdése, állománykategóriától függetlenül, valamint a leszerelő katonák interjúztatása és felmérése, ezek eredményeinek elemzése, következtetések levonása, illetve javaslatok megfogalmazása.
4. Tárcaközi egyeztetéseket, konferenciákat, majd munkacsoportüléseket nélkülözhetetlennek tartom a kezdetektől a Nemzeti Közszolgálati Egyetem szakembereinek és tudásbázisának bevonásával. Megítélésem szerint az egyetemmel együttműködésben a közszolgálati jogviszonyok közötti átjárhatóság területén vélelmezhetőek kimagasló tudományos eredmények, illetve fejlesztési javaslatok.
5. A honvédelmi és a belügyi tárcának rendszeres egyeztetést indokolt tartania, mindkét tárca alárendeltségbe tartozó hivatásos állomány kiválását követő utógondoskodás szabály- és intézményrendszerének kidolgozása érdekében. Javaslom ezeken az egyeztetéseken felhasználni az értekezés kutatási eredményeit is. Ezen egyeztetések eredményeként közösen határoznák meg az egyes közigazgatási és civil szervezetek hatáskörét és illetékességét humán rekonverziós területen.

6. A tárcaszinten vagy közösen felállított humán rekonverziós intézményrendszer működtetéséhez költségvetést javasolt biztosítani, a működését pedig különösen a kezdeti időszakban ellenőrizni szükséges, a tapasztalt hiányosságok kiküszöbölésére pedig a korrekciós lépéseket meg kell tenni.
7. A további kutatások támogatása érdekében a humán rekonverzió fogalmát indokolt kibővíteni az általam javasolt elemekkel.
8. A fentiek eredményeként a Magyar Honvédség humán rekonverziós szabályozásának módosítását, valamint intézményrendszerének bővítését javaslom. Az ellátás intenzitásának elérendő minimumszintjeként javaslom a XIX. század második⁸ és a XX. század első felében⁹ működő magyar humán rekonverziós ellátás intenzitását - a jogállami követelményeknek megfelelő, jelenlegi korszerű jogi garanciákkal - meghatározni.
9. A humán rekonverziós intézményrendszer működtetéséhez javaslom a szükséges költségvetési fedezet biztosítását és szakembergárda felvételét, illetve vezénylését (átcsoportosítását).
10. A Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar alapképzési szakjai közül elsősorban a katonai vezető, másodsorban katonai logisztika, katonai üzemeltetés, valamint állami légiközlekedés alapszakokon javaslom az értekezésben foglaltak lényegét tananyagba illeszteni. A kari mesterképzésben pedig az értekezésben foglaltakat részletesen javaslom oktatni védelmi vezetéstechnikai rendszertervező, valamint katonai vezető és katonai üzemeltetés mesterképzési szakokon.

Végül őszinte nagyrabecsülésemet fejezem ki mindazoknak, akik éveken keresztül tudásuk legjavát megosztották velem, javaslataikkal, és észrevételeikkel és nem utolsó sorban kritikájukkal hozzájárultak értekezésemhez.

---

⁸ Különösen az 1868. évi XL. törvénycikk a véderőről, valamint az 1873. évi II. törvénycikk a kiszolgált altisztek alkalmazásáról fogalmaz meg fejlesztési szempontból is értékálló jogosítványokat.

⁹ Lásd a honvédség, vámőrség, folyamőrség és csendőrség kötelékében szolgálatot teljesített legénységi állományú egyéneknek a köz- és magánszolgálatban alkalmazásáról szóló 1931. évi III. törvénycikket.

Kapcsolódó publikációs munkák jegyzéke

1. PETRUSKA, F. (2017). Nemzetközi rekonverzió jogtörténete. *Hadtudományi Szemle* 10(2), 506-519.
2. PETRUSKA Ferenc (2017). Magyar rekonverzió jogtörténete. *Hadtudományi Szemle* 10(2), 489-505.
3. PETRUSKA Ferenc (2016). Szerződésesek és önkéntes tartalékosok – az önkéntes haderő két fontos pillére. *Honvédségi Szemle* 144 (2), 89-99.
4. PETRUSKA Ferenc (2015). A rekonverzió szabályozásának története. *Hadtudományi Szemle* 8 (2), 162-181.
5. PETRUSKA Ferenc (2015). The Impact of the All-Volunteer Force on Hungarian Officer Training. *Academic and Applied Research in Public Management Science* 14(1), 35-44.
6. PETRUSKA Ferenc (2017). Open boarders limited In: Keresztes Gábor, Kohus Zsolt, Szabó P. Katalin, Tokody Dániel (szerk.) *Tavaszi Szél Konferencia 2017: Nemzetközi Multidiszciplináris Konferencia: Absztraktkötet.* 477. Konferencia helye, ideje: Miskolc, Magyarország, 2017.03.31. - 2017.04.02. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2017. 142. (ISBN:978-615-5586-14-9)
7. FARKAS Ádám, HORVÁTH Tibor, PETRUSKA Ferenc A Magyar Honvédség feladatai, szerepének és helyzetének jogi aspektusai a tömeges migráció kapcsán In: TÁLAS Péter (szerk.) *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság.* 217 p. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2017. 159-177. (ISBN:978-615-5376-63-4)
8. Krizbai János (szerk.) *Fiataltisztek zsebkönyve* Budapest: NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, 2016. 293
9. BÓDI Stefánia, KÁDÁR Pál, PADÁNYI József, PETRUSKA Ferenc *Jogi szakkifejezések tára* (12. fejezet) In: Németh András (szerk.) *Jogi alapismeretek honvéd tisztjelölteknek.* 211 p. (Nemzeti Közszerződési Egyetem) Budapest: Nemzeti Közszerződési Egyetem, 2014. 199-207. (ÁROP PROJEKT 2.2.21) (ISBN:978-615-5491-07-8)

SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

név: Dr. Petruska Ferenc őrnagy

szül idő, hely: 1977.03.21., Szerencs

Munkahely:

2015.11.01. – Nemzeti Közszerológálati Egyetem egyetemi tanársegéd

2012.01.01. – Nemzeti Közszerológálati Egyetem jogtanácsosa

2010.10.01. – Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem gazdasági, majd vezető jogtanácsosa

2007.11.01. – HM Védelmi Tervezési és Vagyongazdálkodási Főosztály és jogelődje jogtanácsosa

2007.01.01. – HM Fejlesztési és Logisztikai Ügynökség jogtanácsosa

2005.12.01. – HM Nemzetközi és Rendezvényszervező Hivatal egyedüli jogtanácsosa

2001.09.01. – Magyar Honvédség 1. Honvéd Tűzszerész és Hadihajós Ezred jogi tisztje, majd jogi és igazgatási főnöke

Tanulmányok:

2015 – Nemzeti Közszerológálati Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola

2005 – jogi szakvizsga

2004 – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, bank szakjogász

2001 – Eötvös Loránd Tudomány Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, jogász

Nyelvtudás:

angol: NATO STANAG 6001 – 3.3.3.3. katonai szaknyelvvvel bővített felsőfok „C”

jogi szaknyelvvvel bővített felsőfok „C”

német: alapfokú ARMA katonai szaknyelvvvel bővített alapfok „C”

Egyéb tudományos / szakmai tevékenység

Honvéd Zrínyi Sportegyesület – elnök

Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság – tagság

Budapest, 2018. november 25.

.....
aláírás